

13 -13

UNIVERSITETS-
SVERIGES
UNIVERSITETS-
LÄRARFÖRBUNDS
MEDLEMSTIDNING
LÄRAREN

Debatt: Akademisk essä – ett medel mot förlorad skrivlust skrivlust

”Det här med essä är bland det roligaste jag varit med om på högskolan. Jag har återfått lusten att skriva.” Citatet kommer från en student som skrivit en essä på en kurs i ledarskap på förskolläraryrket. Studenternas allmänna skrivförmåga och brist på skrivglädje är bekymmersam. Det är ett hett och angeläget diskussionsämne. Åsa Morberg och Lars Wallsten föreslår att den akademiska essän kan vara ett alternativ till den traditionella uppsatsen som självständigt arbete.

Det finns många orsaker till en lyckad skrivprocess. Sammanhangen är dock komplicerade och det finns en mängd olika varianter mellan, kurser, ämnen program och lärosäten. Det torde vara allmänt känt att studenternas skrivförmåga har försämrats. Traditionella examensarbeten som oflekterat reproducerar en auktoritär och stel form, kan till en del lastas för problemen med skrivandet såväl som med det kritiska tänkandet. Ovana och osäkra handledare med låg eller ingen vetenskaplig kompetens bidrar också till kvalitetsproblem. Rädslan för Högskoleverkets granskningar motverkar också lärosätenas viktiga utvecklingsarbete.

Essäskrivande används redan idag inom flera ämnen i högre utbildning, som svenska, litteraturvetenskap, ekonomi och konstnärliga ämnen. Dessutom ökar essäskrivandet starkt i hela gymnasieskolan. Det är aktuellt i populärvetenskapliga och redaktionella texter. Vi har använt den akademiska essän som examinationsuppgift i några kurser på Högskolan i Gävle, bland annat i lärarprogrammet. Syftet har, förutom att redovisa kursens lärandemål, varit att öka studenternas skrivförmåga och skrivglädje. Vi har en stark tilltro till den här skrivformen som en metod för att utveckla studenternas vetenskapliga skrivande. Arbetet med den akademiska essäns möjligheter har prövats inom ramen för ett forskningsanknytningsprojekt: "Essä som uppsats – uppsats som essä". Resultaten blev över förväntan.

Utvecklingen av den traditionella uppsatsen som självständigt arbete i den högre utbildningen förefaller ha avstannat. Examensarbetena är föremål för granskning, vilket i sin tur skapar en onödig ängslighet om innehåll, form och höjd. Det finns felaktiga

föreställningar om vad lärosätena får och inte får göra när det gäller hur självständigt arbete i högskoleförordningen kan tolkas och omsättas. Essä kan mycket väl användas som ett självständigt arbete i stället för de traditionella akademiska uppsatserna. Universitetskanslersämbetet sätter kvalitetsmål, men överlämnar till lärosätena att besluta om utformningen. Många lärosäten antas inte utmaningen att förändra och utveckla examensarbetena, trots att det snart kommer ett nytt system för kvalitetsgranskningar. Det finns alla skäl att göra något.

Studenterna var först tveksamma och tog sig an uppgiften något motvilligt: "Man känner sig inkörd i gamla hjulspår – 3,5 års indoktrinering" och menade att tidigare uppsatsarbeten hade orsakat "en förlust av det lustfyllda skrivandet". Att pröva den friare och mera reflekterande essäformen efter att ha drillats i att skriva vetenskapliga texter efter färdiga mallar, var inte enkelt. Det var svårt att överge den inkörda strukturen, både som form och innehåll. Studenterna upplevde essäformen som mer krävande i jämförelse med traditionellt akademiskt skrivande. De blev emellertid mycket positiva till essäskrivandet efterhand. De önskade att de fått möjlighet att skriva essäer tidigare och var övertygade om att utmaningen skulle ha inspirerat till bättre resultat. Många studenter hävdar att essän var det roligaste de varit med om under hela deras utbildning. I kurser om ledarskap och yrkeslärande underlättade essän möjligheterna att skriva fram, använda och reflektera över studenternas egna erfarenheter. Några texter prövas för publicering i tidskrifter.

Essän är i sig varken mindre vetenskaplig eller mindre akademiskt korrekt än traditionella uppsatser. Dessa har givetvis sina fördelar och förtjänster. Essän ska här ses som ett produktivt alternativ utan anspråk på att utesluta andra former. Essäkonsten kan vara ytterst avancerad och en utmaning för de stilistiskt drivna. Men, vilket är en viktig poäng med vårt projektarbete, den fungerar utmärkt även för ovana skribenter. Processen kräver emellertid en intensiv insats med handledning. Det kan lösas med att kombinera grupphandledning och individuell handledning.

Genom att den friare formen ger ett förtroende till skribenten, ökar ansvars känslan för texten. Det kritiska tänkandet skärps via den reflekterande och argumenterande ansatsen. Essän stimulerar användningen av de egna erfarenheterna och är lämplig för bildanvändning. Den passar väl till att kombinera med traditionella vetenskapliga metoder och deras kritiska förutsättningar. Essän kan även diskuteras i ett vidare metodologiskt och epistemologiskt sammanhang.

Vi kan inte låta studenterna lämna högskolan med problematisk skrivförmåga och skadad inspiration för fortsatt skrivande. Den akademiska essän utgör en särskild möjlighet.

Åsa Morberg Docent i didaktik

Lars Wallsten Fil. Dr. i fotografi, konstnärlig forskning